

A. SİYASET FELSEFESİNİN TANIMI

İnsanların yönetimiyle ilgili iktidarı, iktidarın nasıl oluştuğunu, kaynağını, bireyle ilişkisini, varlığını, nasıl ve ne şekilde sürdürüldüğünü, mevcut yönetimden daha iyi bir yönetimin mümkün olup olmadığını, yönetim ile ilgili evrensel ölçütleri, genel kavramları sorgulayan felsefedir.

1. Siyaset Felsefesinin Konusu ve Amacı

Siyaset felsefesinin iki temel işlevi ve amacı vardır. Birincisi kavramsal, ikincisi normatiftir. **Siyaset felsefesinin ilk amacı; toplum, devlet, yasa, düzen, hak, adalet, refah, özgürlük gibi siyaset felsefesinin alanına giren kavramları açıklamaktır. İkincisi ise; belli ilkeleri ve normları ortaya koymaya ve onları savunmaya çalışmaktır.** Örneğin, adaleti sağlamak için ne tür ilkeleri kabul etmeliyiz? gibi.

NOT: Siyaset felsefesinin temel problemi "ideal devlet" problemidir.

Siyaset Felsefesi;

- Günlük siyasi olaylarla ilgilenmez.
- Olanı değil, olması gerekeni ele alır.
- Gelecekte toplumun nasıl idare edilmesi gerektiğini ortaya koyabilmek için toplumun dününü ve bugününü inceler.

Siyaset Felsefesinin Temel Konuları

- Devletin kaynağı, doğası, amacı ve önemi
- Devletin oluşumu ve sınıflandırılmasında etkili olan görüşlerin incelenmesi
- Ütopyaların yapısı
- Birey ile devlet, itaat ile özgürlük arasındaki ilişki
- Adalet, eşitlik, özgürlük, hak, mülkiyet gibi kavramların açıklanması

2. Siyaset Felsefesinin Temel Kavramları

Siyaset: İdare etmek, işleri düzene koymaktır.

Siyasi Otorite (İktidar): Bir şeyi yapma veya yapmama hakkına sahip olmaktır. Demokratik görüşe göre, siyasi otoritenin kaynağı halktır. Teokratik görüşe göre ise siyasi otoritenin kaynağı Tanrı'dır.

Politika: Devlet idaresi ile ilgili işlerdir.

Birey: Toplumun bölünmeyen en küçük parçasıdır. Diğer bir iradeyle toplumu oluşturan fertlerin her biridir.

Toplum: Tek başına varlığını devam ettiremeyen, ihtiyaçlarını tek başına karşılamayan bireylerin, temel ihtiyaçlarını karşılamak ve birbirlerini tamamlamak üzere meydana getirdikleri en büyük sosyal gruptur.

Sivil Toplum: Siyasi ve diğer güçlerin etkisinden kurtulmuş ve kendini yönlendirebilen toplumsal örgütlenmelerdir.

Devlet: Toplumda hakimiyeti elinde bulunduran ve her türlü güce sahip olan siyasi otoritedir.

Yönetim: Devleti belli ilke ve amaçlara göre idare etmedir.

Meşruiyet: Yapılan icraatların belirlenmiş kanunlara uygun olmasıdır.

Egemenlik: Belli bir toprak bütünlüğüne sahip toplumda yasama, yürütme ve yargının bağımsız olması ve belirlenmiş güçlerce serbestçe kullanılmasıdır.

Hak: Yasaların gerektirdiği siyasi, sosyal ve ifade özgürlüğü gibi durumlardır

Hukuk: Toplumsal ilişkileri düzenleyen ve yaptırım gücü olan kurallar bütünüdür.

Yasa: Emredici olan ve uyulması gerekli kurallardır.

Bürokrasi: Hiyerarşik bir biçimde görev yapan memurların oluşturduğu yapılandırma.

Demokrasi: İktidarın halka dayandığı yönetim sistemidir.

Laiklik: Din ve devlet işlerinin ayrılığı, inanç hürriyetinin sağlanmasıdır.

B) SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL SORULARI

İktidar, devlet kaynağını nereden alır?

Devletin kaynağı ile ilgili görüşlerin başında; korunma ihtiyacı, dini misyon ve toplumsal sözleşme gelir.

Korunma ihtiyacı: Siyasi iktidar, bireylerin tehlikelerden korunmalarını ve amaçlı gelişimlerini sağlamak için vardır.

İbni Haldun'a göre, iktidarın ve devletin ana kaynağı insanın korunma ihtiyacıdır.

Platon ve Aristoteles tarafından da savunulan bu klasik yaklaşım, siyasi ve toplumsal yaşamın kaynağını insanın doğasında bulur. Buna göre, devlet insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve ahlaki bakımdan daha iyi olabilmeleri için vardır.

Dini misyon: İktidar kaynağını dinden alır. Eski Mısır, Babil, Ortaçağ teologları devletin Tanrı eseri olduğunu ve Tanrı'nın buyruklarına göre yönetilmesi gerektiğini savunmuşlardır. **(St. Augustinus.)**

Toplumsal sözleşme: Ortak irade, insanların birlikte yaşama isteği toplumsal sözleşmeyi doğurmuştur. İnsanlar tabiat halinden toplum haline geçmiş ve daha sonra siyasal sözleşme ile devlet düzenini kurmuşlardır. **(T. Hobbes, J.Locke, J.J Rousseau.)**

Meşrutiyetin ölçütü nedir?

Siyasi iktidarın, kendisini doğuran güç, öge ya da düşünceye bağlı kaldığı takdirde meşru olduğu söylenebilir. Kaynağını insanların ihtiyaçlarından, dinden ya da toplumsal sözleşmeden alan iktidar, kendi meşrutiyetini temellendiren bir hukuk sistemi oluşturur. Buna göre, siyasi iktidarın her eylemi kendisinin oluşturduğu hukuk sistemine uygunluğu ölçüsünde meşru olmak durumundadır.

Meşruluğun kaynağı konusunda birçok görüş vardır. Bunlar;

- "Devlet, Tanrının buyruklarını yeryüzünde hakim kılmak için vardır ve bunu yerine getirdiği ölçüde meşrudur." görüşünü savunan dinsel yaklaşım
- "Devlet, egemen sınıfların üretim araçlarını elinde bulundurup halkı ezmesini önlemek için vardır ve meşruluğunun ölçüsü hizmet ettiği sınıfın çıkarlarını gözetmesi ile ölçülür." diyen Marksist görüş
- Aristoteles ve Platon'a göre. "devlet, halkının ahlaki ve erdemli yaşamasını sağlamak için vardır ve meşruluğunu bununla elde eder."
- Demokrasiye göre, "devlet, ortak iradenin temsilcisidir ve halkının özgürlüğüne ve yönetime katılmasına yaptığı katkı ile meşruluğunu elde eder."

Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir?

Egemenliğin üç tür kullanılış biçimi vardır. Bunlar;

a) Geleneksel Otorite

Bu otorite gelenek ve göreneklerin egemen olduğu, değişme ve gelişmenin çok yavaş gerçekleştiği toplumlarda ve kurumlarda görülür. Feodal toplumlarda ve ataeril aile tipinde bu otorite geçerlidir. Bu türden toplum ve kurumlarda otoritenin kaynağı geleneklerdir. Yönetim babadan oğula geçer.

b) Karizmatik Otorite

Karizma: "lütuf, Tanrı vergisi" anlamına gelir. Karizmatik otorite, liderin sahip olduğuna inanılan olağanüstü niteliklerinden kaynaklanır. Çoğu zaman, bu niteliklerin o liderde var olup olmadığı araştırılmaz, var olduğuna inanılır. Burada iktidarın kaynağı doğrudan doğruya liderin özellikleri ve eylemleridir.

c) Hukuki ya da Demokratik Otorite

Bu otoritenin kaynağı yazılı kurallar yani hukuktur. Hukuk kuralları, yönetilenleri olduğu gibi yönetenleri de bağlar. Demokratik otoritede iktidarın kaynağını akıl ve hukuk oluşturur. Yöneticiler belli kurallara göre iktidara gelirler, belirli sınırlar içerisinde yetkilerini kullanırlar ve belirli kurallara göre iktidardan ayrılırlar.

Bireylerin Temel Hakları Nelerdir?

Çağdaş demokratik toplumlarda bireyler devletin yurttaşlarıdır. Böyle bir toplumda bireylerin yurttaşlık hakları vardır ve bu haklar yasal güvenceler altındadır. Bu hakların en başında, insanın yaşama hakkı gelir.

Adalet, eşit durumda olanlara eşit, farklı olanlara da farklı davranmayı gerektirir; yani herkese hak ettiğini vermektir. Bazı insanların diğerlerinden daha fazla servete sahip olmaları yanlış değildir. Ancak insanların daha büyük servete sahip olmaları daha fazla siyasi güç veya sosyal pozisyon elde etmelerine olanak tanırırsa, işte bu adaletsizliktir. Bir diğer temel hak olan özgürlük, en yüce değerlerden birisi sayılmaktadır. Ancak özgürlük konusundaki görüş ayrılıkları hangi koşullarda özgürüz ve hangi durumlarda özgürlüğümüz kısıtlanmış olur noktasında öznel içerikli görüşler hep var olmuştur.

Bürokrasi Gerekli midir?

Bürokrasi devletin işleyişinde görevli memurlardan oluşan gruptur. Bu memurlar, buldukları göreve

belirli uzmanlıkları sebebi ile atama yolu ile gelirler. Devletin işleyişinin sürdürülebilmesi ve görevlerini yerine getirebilmesi için bu uzman kişilere ihtiyaç vardır.

Devletin yönetiminde ve alınan kararlarda sorumluluk siyasilerdedir. Ancak siyasiler halkın verdiği yetkiyle sınırlı süreyle devleti yönetirler. Oysa devlet süreklidir. Bu sebeple devlet içinde bu sürekliliği sağlayacak çalışanlara da ihtiyaç vardır. Bununla birlikte bürokrasinin devletin işleyişine engellediği eleştirileri de yapılmaktadır. Bürokrasi araç değil de amaç haline gelirse ve siyasi iradenin üstünde bir konuma yerleşirse bu devlet yönetiminde bazı sorunlara yol açabilir.

C) SİYASET FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

1) KARMAŞA-DÜZEN-ÜTOPYA

Karmaşa

Toplumsal düzenin olmadığı bir durumu ifade etmek için kullanılır. Toplum tarafından istenmeyen, korkulan bir durumdur.

Düzen

Toplumda bireyler ve gruplar arası ilişkilerin bir takım yazılı kurallara, ilkelere göre düzenlenmesinden ortaya çıkan sos-yal yapıdır.

Ütopya

Ütopya, uygulama alanı bulamamış hayali devlet tasarımlarıdır. Toplumsal düzenin zayıfladığı ve karmaşa ortamının oluşmaya başladığı zamanlarda bazı düşünürler, insanların düzen ve mutluluk ihtiyacını karşıladığı hayali toplum şekilleri tasarlamışlardır. Bu tasarımların genel adı "ütopya" dır.

Düzenin Gerekliliği ve Devlet

Bir devletin ya da düzenin var olmaması durumunda, insanlar için mutlak bir serbestlik hali söz konusu olacağından, sonuçta ortaya bir karmaşa (kaos) çıkar. Mutlak özgürlük durumunda her insan kendi istek ve arzularını gerçekleştirmeye çalışır. Çıkarlar birbirleriyle çatışmaya başladığında ise herkesin herkesle savaşı ortaya çıkar. İşte bu savaş kaos halidir. Böyle bir kaos ortamında bireyler ihtiyaçlarını karşılayamaz hale geleceğinden, toplumsal yaşamda bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen ve yaptırım gücüne sahip olan kurallara ihtiyaç duyulur. Bu yasaları oluşturacak

ve uygulanacak bir otoriteye ihtiyaç vardır. Bu otorite devlettir.

İdeal Düzen Arayışları

a) ideal düzenin olabileceğini reddedenler

Bazı düşünürler, ilke olarak devleti reddederler ve onun ortadan kaldırılmasının doğruluğunu savunurlar.

Sofistler: İdeal düzen olmaz çünkü ideal düzen doğada kalmıştır. Devlet, doğal olmayan, insanın doğasına, özüne aykırı bir kurumdur. Doğada nasıl ki; güçlü olan yaşıyor ve kendi çıkarlarını hayata geçirmeye çalışıyorsa, toplumda da güçlü olan egemen olmalıdır.

Anarşizm: insanlar devlet olmadan da adli ve uyumlu bir yaşam sürebilirler. Devlet, mülkiyeti korumak için vardır. Ancak anarşizme göre, her türlü mülkiyet hırsızlıktır. Bu görüşün doğal sonucu olarak da devletin ortadan kaldırılması gerekir görüşünü savunur.

Nihilizm (Hiççilik): Evrenin anlamsız ve amaçsız olduğunu, otorite ve devletin doğaya aykırı olduğunu görüşünü ortaya koyar. Bütün kötülükler insanların özgür olmamalarından kaynaklanır. Öyleyse insanı sınırlayan bütün değer, kurum ve düzenler kötü olup yıkılmalıdır.

b) ideal düzenin olabileceğini kabul edenler

1) Özgürlüğü temel alan yaklaşım

Liberalizm denilen bu anlayış siyasette, iktisatta, dinde ve diğer alanlarda bireyin özgürlüğüne öncelik verir. Sloganları "**birakınız yapınlar, bırakınız geçsinler**" dır. Temsilcileri: **Adam Smith, J.S. Mill**'dir.

İdeal bir siyasi sistemin amacı, bireylere mümkün olan en büyük özgürlüğü temin etmektir. Bu özgürlük dini anlamda inanç ve ibadet özgürlüğü olarak, siyasi anlamda düşünme ve düşüncelerini ifade etme özgürlüğü olarak gerçekleşir.

Bireyler özgür olduklarında kendi çıkarlarını gerçekleştirirler. Böylelikle genel çıkarlarda gerçekleşir.

Siyaset hakkındaki bu düşünceler ekonomide rekabetçi, birey ve devlet arasındaki ilişkilerde ise bireyci fikirleri savunur.

2) Eşitliği temel alan yaklaşım

Kapitalizme tepki olarak doğmuş, yoksul için daha ideal düzenin ancak eşitliğin sağlanmasıyla gerçekleşebileceğini savunmuşlardır. Temsilcileri **Kari Marx, Salnt Simon**'dur.

Bu yaklaşımın temele eşitliği alması, sosyalist devlet anlayışını ortaya çıkarmıştır. Özgürlüğün insanlar arasında eşitsizliğe yol açabileceği, dolayısıyla toplumsal barışı tehlikeye sokabileceği görüşünden hareket eder. İnsanların ekonomik, siyasal ve sosyal bakımdan eşit haklara sahip olduğu sınıfsız bir toplum, ideal bir toplumdur.

Bireyler yönetim yetkisine de eşit şekilde sahip olmalıdır.

Herkes devlette temsil edilme ve yönetime katılma bakımından da eşit haklara sahip olmalıdır.

3) Adaleti temel alan yaklaşım

Böyle bir devlet anlayışı, hukuka dayalı bir düzeni gösterir. Böyle bir ideal düzende eşitlik de özgürlük de bulunacaktır. Bu yeni ideal devlet anlayışı, özgürlük deyince, bireyin çalışma ve düşünce özgürlüğünü anlamakta, eşitlik deyince de bütün yurttaşların yasalar önündeki eşitliğini anlamaktadır.

Özgürlük ve eşitlik ilkelerinden yalnız birinin uygulanması toplumsal problemleri çözmekte yetersiz kalacaktır. Özgürlüğün olmadığı yerde eşitliğin, eşitliğin olmadığı yerde de özgürlüğün anlamı yoktur.

Özgürlüğün olmadığı bir eşitlik, eşit haklara sahip köleler yaratır. Eşitliğin olmadığı özgürlük ise bir grubun diğerine hükmetmesine yol açar. Gereklili olan hem özgürlüğü, hem de eşitliği içinde barındıran bir yönetim şeklidir, buda ancak adalet ile mümkündür.

Ütopyalar

"Ütopya" terimi. Yunanca (topos-ülke) kelimesinden gelmiş olup "olmayan ülke" anlamındadır. Kelime ilk defa Thomas More tarafından kullanılmıştır. Gerçekleşmesi bugün için imkansız, hayali toplum ve devlet tasarımlarını ifade eder. Bazı düşünürler yaşadıkları toplumsal düzenin iyileştirilemeyeceğine inandıkları için, düşsel bir toplum düzeni tasarlamışlardır.

Ütopyalar Şu Durumlarda Gözlenmektedir:

1. Devlet sosyal düzenin gerisinde kaldığı zamanlarda ütopyalar ortaya çıkmıştır.

2. Ütopyalar, geleceğe dönük sosyal gerçeklikle ilgisi olma-yan hayali tasarımlardır.

3. Ütopyalar; devleti, yönetimi eleştirmek için ortaya konmuşlardır.

Ütopyalar olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılır:

a) İstenilen (olumlu) Ütopyalar

"İdeal Devlet", Platon

Platon'un devlet anlayışına göre, toplumda üç tabaka vardır. Bunlar; yöneticiler, savaşçılar ve zanaatçılardır. Yöneticiler, iyi eğitilmiş bilge kişilerdir. Savaşçılar, cesur askerlerdir. Zanaatçılar ise buyruklara uymaktan başka hakları olmayan insanlardır. Koruyucuların ve savaşçıların mülkiyet hakları yoktur. Tüm çocuklar doğar doğmaz anne ve babalarından alınır. Evlenecek çiftler ise kura ile belirlenir. Devlet yönetiminden sorumlu kişiler gerektiğinde halka yalan söyleyebilir.

Platon, "İdeal Devlet" eserinde öne sürdüğü bu düşüncelerinin bir kısmından "Yasalar" adlı eserinde daha sonra vazgeçer.

"El-Medinetü'l-Fazıla", Farabi

Farabi. "El-Medinetü'l-Fazıla" (Faziletli Şehir) adlı eserinde Platon'dan etkilenmiştir. O'na göre, doğal ihtiyaçların etkisiyle bir araya gelerek toplumu oluşturan bireyler, bilge ve erdemli kişiler tarafından yönetilmelidir. Bir topluma ancak bedenen ve ruhen sağlıklı, zeki, öğrenme ve öğretmeyi seven, nefesine güvenen ve Tanrı'ya inanan kimse başkan olmalıdır. Devlet bir organizma, bireyler de bu organizmanın organlarıdır. Kişiler, kendine düşen görevleri yapmalıdır, Yapmadıkları takdirde organizmada olduğu gibi, devlette de aksaklıklar ortaya çıkar.

"Ütopya", Thomas More

Ütopya eseri, İngiltere'nin o zamanki durumunu eleştirmek için yazılmıştır. T. More'a göre, toplumdaki eşitsizliğin ve mutsuzluğun kaynağı özel mülkiyettir. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu, özel mülkiyetin kaldırılmasıdır. Bu nedenle ideal toplum, sınıfsız bir toplum olmalıdır. Değerler yönünden herkes eşit olmalıdır.

More'un ütopyasında para kullanılmamaktadır. Bunun yerine düzenli bir eşya takası vardır. Ailenin temel ihtiyaçları devlet tarafından karşılanır. Ülkedeki insanlar her gün altı saat çalışır. Bunun dışında bilim ve sanatla uğraşırlar.

"Güneş Ülkesi", Campanella

Campanella, Güneş Ülkesi adlı eserinde, Hint Okyanusu-su'nda varsaydığı ideal bir devleti düşünür. Bu devletin yöneticisi hem filozof hem de rahiptir. Devlet sağlam ve yetenekli yurttaşlar yetiştirmek için karşı cinsler arasındaki ilişkileri dahi düzenler. Bu düzenlemede aile, mal, mülk her şey ortaktır. İnsanlar günde sadece dört saat çalışır.

"Yeni Atlantis", Francis Bacon

Sağlıklı, ahlaklı ve dürüst insanların yaşadığı Bensalen adlı bir adada bulunan bu devlet bilime dayalıdır. Bilimler hazinesi adlı bir kurul tarafından yönetilir. Bu kurul, diğer ülkelere gönderdiği elçiler ile bilim ve teknolojik gelişmeleri izler.

b) Korku (olumsuz) Ütopyaları

"Cesur Yeni Dünya", Aldous Huxley

Yeni Dünya adlı eserinde çok gelişmiş bir toplum anlatılır. Toplumun ihtiyaçlarına göre insanlar önceden saptanan niteliklere göre fabrikalarda üretilir ve özel merkezlerde büyütülürler.

"1984", G. Orwell

1984 adlı eserde tasarlanan devlet anlayışına, despotizm egemendir. Bu devlette insan benliğini yok edecek ölçüde zora dayalı baskıcı bir yönetim egemendir.

2. BİREY VE DEVLET

Bireyler arasındaki ilişki sosyal ilişkiyi, sosyal ilişki ise devleti ve iktidarı ortaya çıkarmıştır. Birey tek başına yaşayamadığına göre; iktidar ve devlet toplumsal düzenin bir şartıdır. Devlet ise, bireylerin ve grupların ilişkilerini hukuk kuralları çerçevesinde düzenler. Birey devlet ilişkilerindeki temel problem: birey mi devlet için, devlet mi birey için yaşar?

Birey mi devlet için, devlet mi birey için yaşar?

Günümüz birey - devlet ilişkisinde, bireyler devletin varlık koşuludur. Ancak bireylerin bir düzen içinde yaşamaları için devlet gereklidir. Birey, devlet ve topluma karşı yükümlülüklerini yerine getirecektir. Devlet de bireyin haklarını güvence altına alacak ve ona haklarını kullanması için olanaklar sunacaktır. Böyle bir durumda ne birey haklarından vazgeçebilir, ne de devletin varlığı yadsınabilir.

Birey devlet ilişkisini inceleyenler

Yusuf Has Hacib: "Kutadgu Bilig" (Mutluluk Veren Bilgi) adlı eserinde hem vatandaşın hem de yöneticinin ideal özelliklerini anlatmıştır.

Montesquieu: "Kanunların Ruhü" adlı eserinde Cumhuriyet, Monarşi, İstibdat vb ... yönetim şekillerinin tanımlarını yapar.

John Locke: Locke'a göre, insanlar doğuştan bir takım temel haklara sahiptir ve bu hakların vazgeçilmezliği söz konusudur. Bu haklardan devlet için vazgeçilmesi söz konusu değildir. Birey temel haklarını güvence altına almak için devleti var eder. Devlete düşen ise bu hakların korunmasıdır.